

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25, Rīga LV 1010, tālr. 67686768; fax 67244074; e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2011.gada 1.martā Nr.6-1/57

Jēkabpils cietums,
Ķieģeļu ielā 14
Jēkabpilī, LV-5200

Tiesībsarga birojā ir saņemts Jūsu 18.janvāra iesniegums (reģistrēts 2011.gada 26.janvārī ar Nr.88), kur lūdzat sniegt informāciju par vairākiem jautājumiem, kas skar ieslodzīto personu tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanu.

Jautājumā par to, ka materiālo līdzekļu trūkums būtiski ierobežo Jūsu tiesības uz taisnīgu tiesu, jo nevarat sazināties ar advokātu un nav pieejami rakstāmpiederumi, sniedzam šādu skaidrojumu.

Latvijas Republikas Satversmes 92.pants garantē ikvienam tiesības aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā, kā arī ikviena tiesības uz advokāta palīdzību. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā tiesības ikvienam vērsties tiesā izriet no Konvencijas 6.panta pirmās daļas, kas ietver taisnīgas tiesas spriešanas pamatnosacījumus.

Satversmes tiesa ir vairākkārt ir vērtējusi šos jautājumus:

Tiesības uz taisnīgu tiesu nozīmē arī to, ka personai ir tiesības uz pieeju tiesai. Ja valstij ir pienākums izveidot neatkarīgas un objektīvas tiesas un pienākums nodrošināt virkni procesuālo garantiju, tad loģiski ir arī prasīt, lai personām tiktu nodrošināta pieeja tiesai un tās varētu izmantot šīs garantijas. Kā Satversmes tiesa jau ir norādījusi, tad iztiesāšanas procesa taisnīgumam nebūtu nozīmes, ja netiktu nodrošināta šā procesa pieejamība.¹

Demokrātiskā tiesiskā valstī nav pieļaujams tiesības uz taisnīgu tiesu padarīt atkarīgas vienīgi no personas finansiālajām iespējām. Ņemot vērā minēto, var secināt, ka valstij no tiesībām uz taisnīgu tiesu izriet pienākums veikt pasākumus, lai samazinātu personu izdevumus, kas saistīti ar tiesvedību, vai pat noteiktos gadījumos atbrīvotu personas no šiem izdevumiem².

Saskaņā ar Ministru komitejas Ieteikuma Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem 23.1.punktu ieslodzītajiem ir tiesības uz juridisko

¹ Satversmes tiesas 2008. gada 9.maija sprieduma lietā Nr. 2007-24-01 8. punkts, Satversmes tiesas 2003. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2003-04-01 secinājumu daļas 1.1. punkts.

² Satversmes tiesas 2008. gada 9.maija sprieduma lietā Nr. 2007-24-01 10. punkts.

konsultāciju, un cietuma administrācija nodrošina ieslodzītajiem pietiekamas iespējas šīs konsultācijas saņemt. Eiropas cietumu noteikumu komentārā par juridisko palīdzību ieslodzītajiem ir norādīts, ka šis jēdziens ir jāsaprot plašākā nozīmē, un tas sevī ietver ne tikai juridisko palīdzību personai konkrētā kriminālprocesa ietvaros. Ieslodzītajiem ir jābūt pieejamai juridiskajai palīdzībai kā krimināltiesiska, tā arī civiltiesiska rakstura un citu jautājumu kārtošā, piemēram, testamenta sastādīšanā.³ Juridiskā palīdzība turklāt sevī ietver arī brīvības atņemšanas iestāžu pienākumu veicināt juridiskās palīdzības pieejamību ieslodzītajiem, piemēram, nodrošinot viņus ar rakstāmpiederumiem un papīru, kā arī nosūtot ieslodzīto vēstules advokātiem, ja paša ieslodzītā rīcībā nav finanšu līdzekļu, lai to izdarītu.⁴

Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komiteja, kas uzrauga Latvijai saistošās Eiropas konvencijas par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanu izpildi, ir aicinājusi valstis nodrošināt ieslodzītos, kam pašiem nav līdzekļu, ar papīru, rakstāmpiederumiem, aploksnēm un pastmarkām⁵.

Tādējādi Satversmes tiesa ir secinājusi, ka valstij ir arī pozitīvi pienākumi saistībā ar tiesībām uz pieeju tiesai, tai skaitā pienākums segt izdevumus par ieslodzīto personu saraksti ar advokātu vai par sūdzību nosūtīšanu.

Tiesības uz taisnīgu tiesu tāpat kā jebkuras citas Satversmē noteiktās pamattiesības nedrīkst būt deklaratīvas, un ir jānodrošina arī to praktiska īstenošana. Tas attiecas arī uz tiesībām uz pieeju tiesai. Ja personai likumā ir garantētas iespējas vērsties tiesā, bet faktiski nav iespējams izpildīt priekšnoteikumus pieteikuma iesniegšanai, tad nevar uzskatīt, ka valsts ir nodrošinājusi tiesību uz pieeju tiesai praktisku īstenošanu. Tāpat jāņem vērā, ka Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka tiesības uz taisnīgu tiesu ierobežo tas, ka personai nav iespējams nosūtīt priekšlikumu, iesniegumu vai sūdzību (*sk. Satversmes tiesas 2006. gada 6. februāra spriedumu lietā Nr. 2005-17-01*).

Līdz ar to Satversmes tiesa 2008. gada 9.maija spriedumā lietā Nr. 2007-24-01, izvērtējot Soda izpildes kodeksa 50.panta normas, secinājusi, ka valstij ir pienākums apmaksāt ieslodzīto personu saraksti, kas saistīta ar pieeju tiesai, gadījumos, kad personas rīcībā nav finanšu līdzekļu sarakstes izdevumu segšanai.

Šajā spriedumā tiesa noteica, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. pantam, ciktāl tā neparedz apmaksāt no valsts līdzekļiem apstrīdēšanas iesniegumu un juridiskās palīdzības pieprasījumu nosūtīšanu tiem notiesātajiem, kuriem nav līdzekļu.

Īstenojot šo spriedumu Soda izpildes kodekss 50.panta 4.daļā tika papildināts ar šādu normu: Notiesātā sarakste ar valsts pārvaldes iestādēm tiek segta no brīvības atņemšanas iestādes līdzekļiem, ja notiesātā personiskās

³ Council of Europe. Комментарий к тексту Европейских пенитенциарных правил Rec(2006)2.

⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Cotlet pret Rumāniju, 2003, piet.Nr.38565/97.

⁵ Report to the Estonian Government on the visit to [Estonia](http://www.cpt.coe.int/documents/est/2002-26-inf-eng.htm) carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 13 to 23 July 1997, para. 86. <http://www.cpt.coe.int/documents/est/2002-26-inf-eng.htm>

naudas kartē nav līdzekļu un notiesātais apstrīd šo iestāžu izdotu administratīvo aktu vai faktisko rīcību vai nosūta iesniegumu valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības saņemšanai.

No sprieduma argumentācijas izriet, ka ar līdzīgu atbalstu persona būtu jānodrošina arī vēršoties pie advokāta, ja tas saistīts ar pieejas tiesai realizēšanu.

Advokāts šajā netiek tieši minēts to Sodu izpildes kodeksa 50.panta 3.daļā noteikto institūciju sarakstā, ar kurām notiesāto sarakste tiek segta no brīvības atņemšanas iestādes līdzekļiem, taču saziņa ar advokātu ietekmē personas tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanu. Lai pārsūdzētu spriedumu vai realizētu citu procesuālu tiesību aizstāvību, personai ir tiesības tikt ar advokātu, taču var būt gadījumi, kad tas iespējams tikai sarakstes veidā, piemēram, sākotnējā saziņā, lai advokāts iesaistītos lietā. Tādēļ lai nodrošinātu personas tiesību aizsardzību, gadījumā ja notiesātā personiskās naudas kartē nav līdzekļu, sarakste ar advokātu būtu jānodrošina no brīvības atņemšanas iestādes līdzekļiem.

Līdzīga pieeja būtu jāīsteno attiecībā uz rakstāmpiederumu nodrošināšanu notiesātajiem saistībā ar tiesību uz pieeju tiesai īstenošanu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, Tiesībsargs vēršīsies Tieslietu ministrijā, lai pievērstu uzmanību šim jautājumam un diskutētu par iespējamiem risinājumiem.

Ar cieņu

Tiesībsarga vietā
vecākā juriskonsulte

V.Slaidiņa